

KREEKA

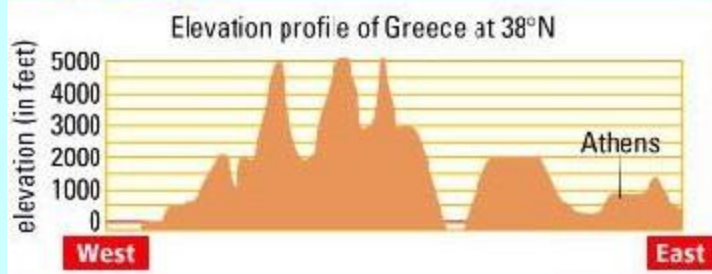
GEOGRAAFILISED OLUD

- Kreeka on mägine ja selle tõttu pole Kreeka ühtne (palju linnriike)
- Peamine ühendustee oli merd mööda
- Tihe suhtlemine naabermaadega

Topography

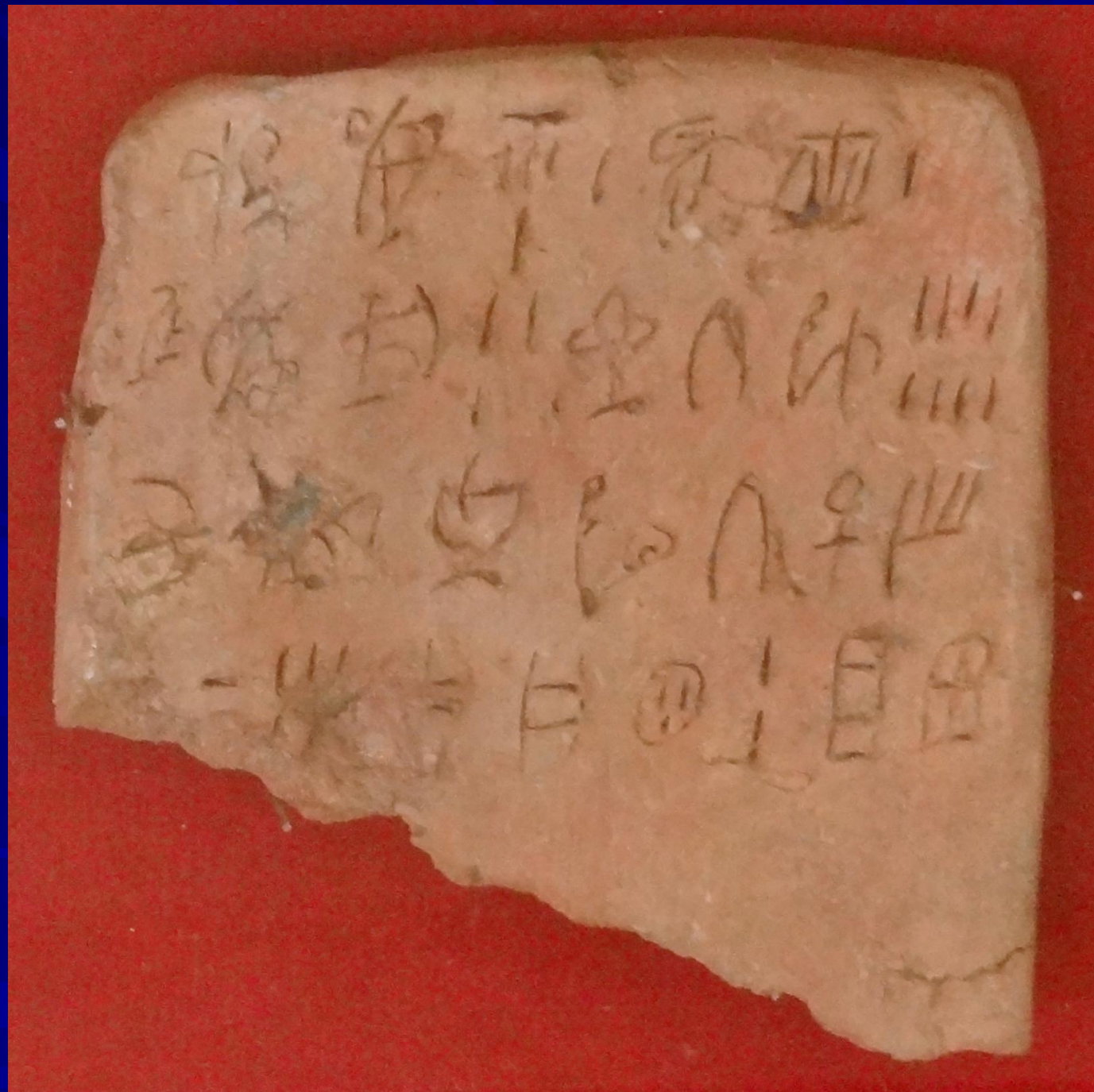
KREETA-MÜKEENE TSIVILISATSIOON

MINOILINE TSIVILISATSIOON KREETAL

- Kreekas elas teadmata päritolu rahvas
- U 2000 a eKr jõudis see rahvas Kreeta saarel tsivilisatsioonini
- Mütoloogia seostas seda kuningas Minose valitsemisega

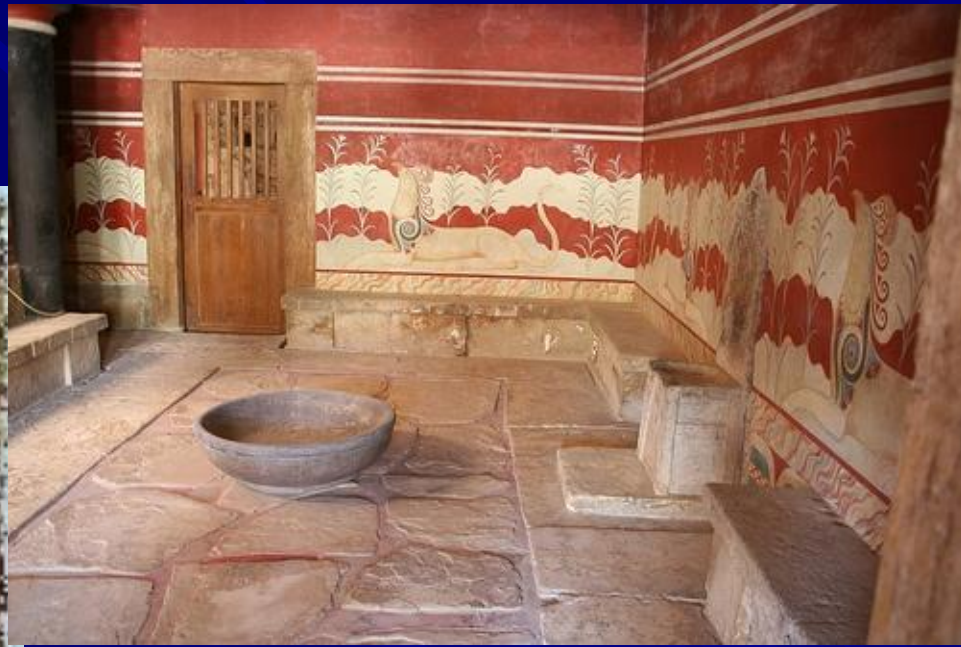

- Kasutati kirja, mida tänapäeval ei osata lugeda

- Saarel mitu lossi, tähtsaim Knossos

- **Losside ümber rahvarohked linnad**
- **Lossid kindlustamata (puuduvad müürid)**
- **Kultuuri eripäraks sõjakate joonte puudumine**
- **Kunstis domineerisid naised st naised võisid ka valitseda**

MÜKEENE TSIVILISATSIOON

- Põhjust tulid Kreekasse tänapäeva kreeklaste esivanemad
- Nende arengutase oli madalam kui Kreetal inimestel
- Osa kreeklasi tungis Kreetale ja vallutas Knossose
- Võeti üle kreetalaste kultuur
- Kiri muudeti kreeka keelele sobivaks

- Ka Kreeka mandriosas said keskusteks lossid
- Tuntuim Mükeene

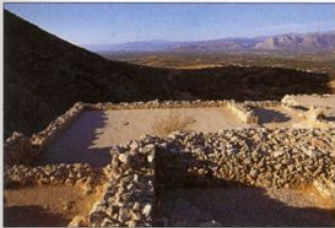

Mycenae

Μυκίνας
The fortified palace complex of Mycenae, uncovered by the archaeologist Heinrich Schliemann (see p180) in 1874, is one of the earliest examples of sophisticated citadel architecture. The term "Mycenaean", more properly late Bronze Age, applies to an entire culture spanning the years 1700–1100 BC. Only the ruling class inhabited this hilltop palace, with artisans and merchants living just outside the city walls. It was abandoned in 1100 BC after a period of great disruption in the region.

Secret Stairway
A flight of 99 steps drops to a cistern deep beneath the citadel. Connected by pipes to a spring outside, the cistern was added to protect the water supply in times of siege.

Royal Palace
Situated at the acropolis summit, only the floors remain of this central structure. Burn-marks dating to its destruction in 1200 BC are still visible on the stone.

Lion Gate
The Lion Gate was erected in the 13th century BC, when the walls were realigned to enclose Grave Circle A. It takes its name from the lions carved above the lintel.

Artisans' workshops

The megaron was the social heart of the palace.

MYCENAE TODAY

Lion Gate Path to the Treasury of Atreus Grave Circle B

RECONSTRUCTION OF MYCENAE

This illustration shows Mycenae as it was in the time of the House of Atreus and the 1250 BC Trojan War (see pp54–5). Most tombs lie outside the walls (see p180).

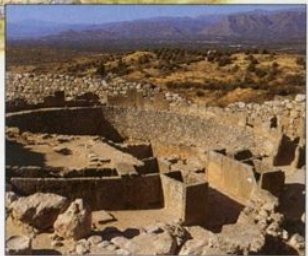
The "Cyclopean" walls, up to 14 m (46 ft) wide, were unbreachable. Later Greeks imagined that they had been built by giants.

The houses of Mycenae yielded a number of tablets inscribed with an archaic script, known as Linear B, deciphered by Michael Ventris in 1952.

The House of Tsountas, named after its discoverer, was a minor palace.

Great ramp

Grave Circle A
This contained six royal family shaft graves containing 19 bodies. The 14 kg (31 lb) of gold funerary goods are on display in Athens (see p70).

- Losse kaitsevad kividest nn kükloopilised müürid
- Kunstis on sõjateematikat
- Lossid sõltumatute riikide keskused
- U 1200 a eKr paljud Kreeka keskused purustati ja tsivilisatsioon kadus

KLASSIKALISE KREEKA ÜHISKOND JA ELUOLU

TSIVILISATSIOONI UUS TÕUS 8. SAJANDIST eKR

- Kasvas inimeste arv
- Tekkisid linnad
- Kerkis esile rikas ülemkiht
- Taastusid kontaktid maailmaga
- Kolonisatsiooni käigus lahkusid tuhanded kreeklased kodumaalt- vajati metalle ja põllumaad
- Kreeklased nim end helleniteks, võõramaalasi barbariteks

TÄHESTIK

Α Alpha (al-fah)	Β Beta (bay-tah)	Γ Gamma (gam-ah)	Δ Delta (del-ta)	Ε Epsilon (ep-si-lon)	Ζ Zeta (zay-tah)
Η Eta (ay-tah)	Θ Theta (thay-tah)	Ι Iota (eye-o-tah)	Κ Kappa (cap-pah)	Λ Lambda (lamb-dah)	Μ Mu (mew)
Ν Nu (new)	Ξ Xi (zie)	Ο Omicron (om-e-cron)	Π Pi (pie)	Ρ Rho (roe)	Σ Sigma (sig-mah)
Τ Tau (tau)	Υ Upsilon (up-si-lon)	Φ Phi (fie)	Χ Chi (che)	Ψ Psi (sigh)	Ω Omega (oh-may-gah)

- 8 saj. eKr pärinevad tõendid tähestiku e alfabeedi kohta
- Loodi foiniikia tähestiku põhjal
- Mõeldi juurde märke ja saadi kokku 24 tähte
- Ka lihtrahvas kirjaoskaja

ÜLEMKIHT

- Ülemkihi moodustasid rikkad suurmaaomanikud e aristokraadid
- Riigi- ja kultuuriinimesed olid aristokraatide seast
- Neil oli aega ennast arendada
- Kujunesid aristokraatlikud sõpruskonnad, kes käisid koos pidusöökidel e sümposionidel
- Aristokraatiat iseloomustas konkurents

ORJANDUS

- Enamik orje olid teistest maadest ostetud või sõjavangid
- Orjatööd kasutati kõigis valdkondades
- Ka keskmiselt rikkad ja vaesemad olid sageli orjapidajad
- Kaevandustes töötasid ainult orjad

KREEKA LINNRIIK

POLIS

- Polis e linnriik oli väike- asula ja lähiümbrus
- Polist valitsesid ja selle kaitsejõu moodustasid kodanikud- kõik vabad põliselanikest täisealised mehed
- Kodanikud valisid igal aastal riigiametnikke

SPARTA

- Ei arenenud kunagi linnaks
- Riigi ees 2 päritava võimuga kuningat, kes olid väejuhid ja kõrgemad preestrid
- Riiki juhtisid 30-liimeline vanemate kogu ja valitud riigiametnikud
- Lõplik sõna kodanike koosolekul

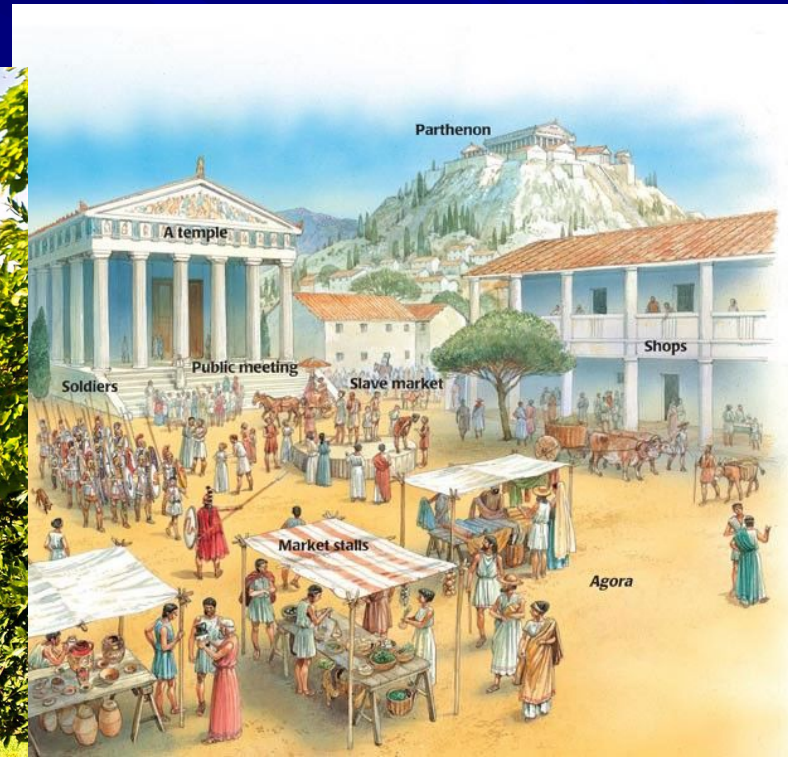
- Kehtis range kodanike kasvatamise süsteem
- Tööd kodanikud ei teinud, elu möödus perest eemal väeosas
- Rangete reeglite pärast puuduvad kultuurisaavutused

DEMOKRAATLIK ATEENA

- 5. saj eKr, kui riigi ees oli Perikles, kujunes demokraatia
- Kogu võim kuulus 10 päeva tagant agoraal ehk koosolekuplatsil kogunenud kodanikele
- Vahepeal korraldasid riigi elu nõukogu ja riigiametnikud
- Olulisemateks ametnikeks 10 strateegi e väejuhti

- Ametnikele maksti väikest palka
- Raha saadi Ateena liitlastelt, sadamatollidest, välismaalaste maksustamisest
- Rikkad pidid riiki rahaliselt aitama

**JUMALAD, RITUAALID,
PÜHAMUD**

JUMALAD

- Jumalad inimeste moodi
- Elupaigaks Olümpose mägi

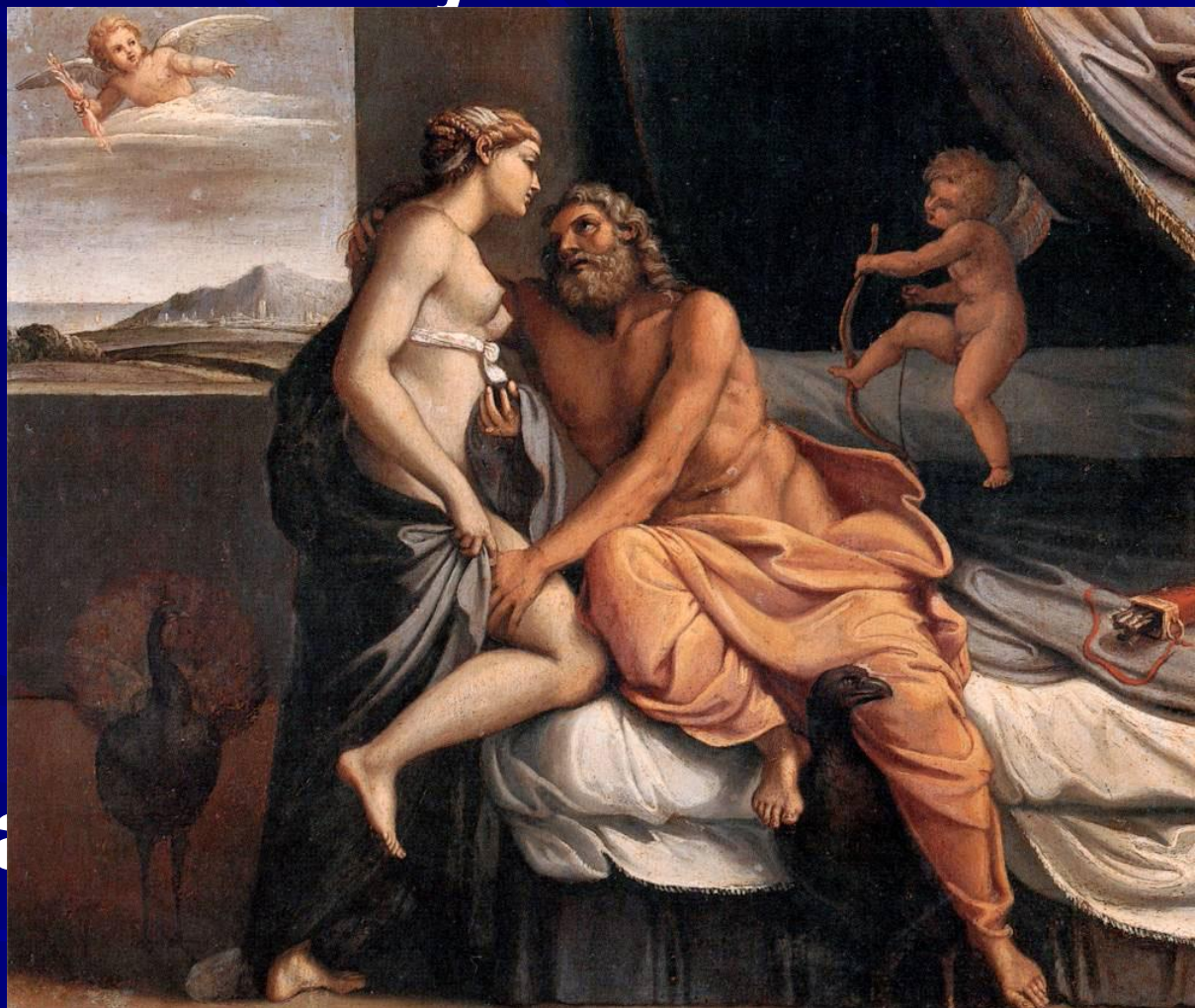

- Zeus- taeva-,
tormi- ja
äikesejumal,
jumalate
valitseja

Hera ja Zeus

- Hera- Zeusi õde ja abikaasa, taeva kuninganna, abielu kaitsja

- Poseidon-
Zeusi vend,
merejurnal

- **Hades- Zeusi vend, allmaailma ja surnute valitseja**

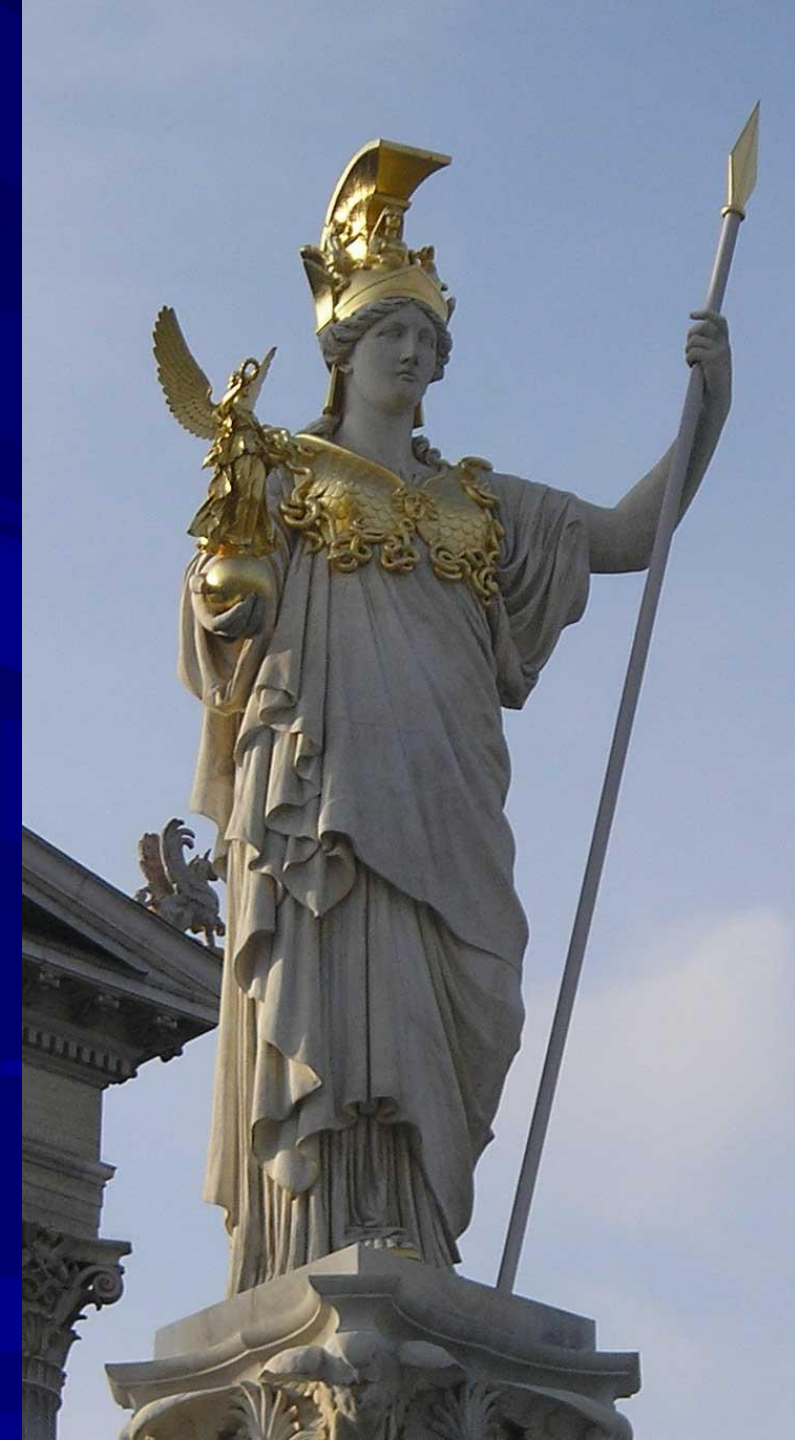
- **Demeter-
Zeusi õde,
musta mulla
ja kasvava
vilja
jumalanna**

***Zeus lubas enda
ja õe Demeteri
tütre
Persephone
ema teadmata
oma vennale
naiseks. Hades
röövis
tütarlapse.***

- **Ares- Zeusi ja Hera poeg, sõjajumal; teda inimesed ei armastanud**

- **Athena-sõjajumalanna,
tsivilisatsiooni
kaitsja,
tarkusejumalanna**

Apollon ihaldas nümf Daphned, kes pages Apolloni armastuse eest ja lasi muuta end loorberipuuks.

- **Apollon-
valgusejumal,
luule,
muusika
kaitsja,
tuleviku
ennustaja**

Paan-kitsekarjuste ning lamburite jumal, lõbus ja lärmakas metsavaim otsib Aphroditelt armastust. Koleda välimusega tekitab inimestes hirmu e paanikat

- **Aphrodite- ilu-, armastusjumalanna**
- **Tal oli Aresega (oli aga samas abielus teisega) 3 last, tuntuim neist Eros**

- **Dionysos-
viinamarjakasva-
tuse, veinijumal**
- ***Ema poolt
inimene, elas
maal, liikus
purjus
seltskonnaga
(saatürid,
sileenid)***

RITUAALID

- Tähtsaim rituaal vereohver- tapetud looma liha küpsetati ja söödi
- Altar määriti verega ja tulel küpsetati mittesöödavaid osi

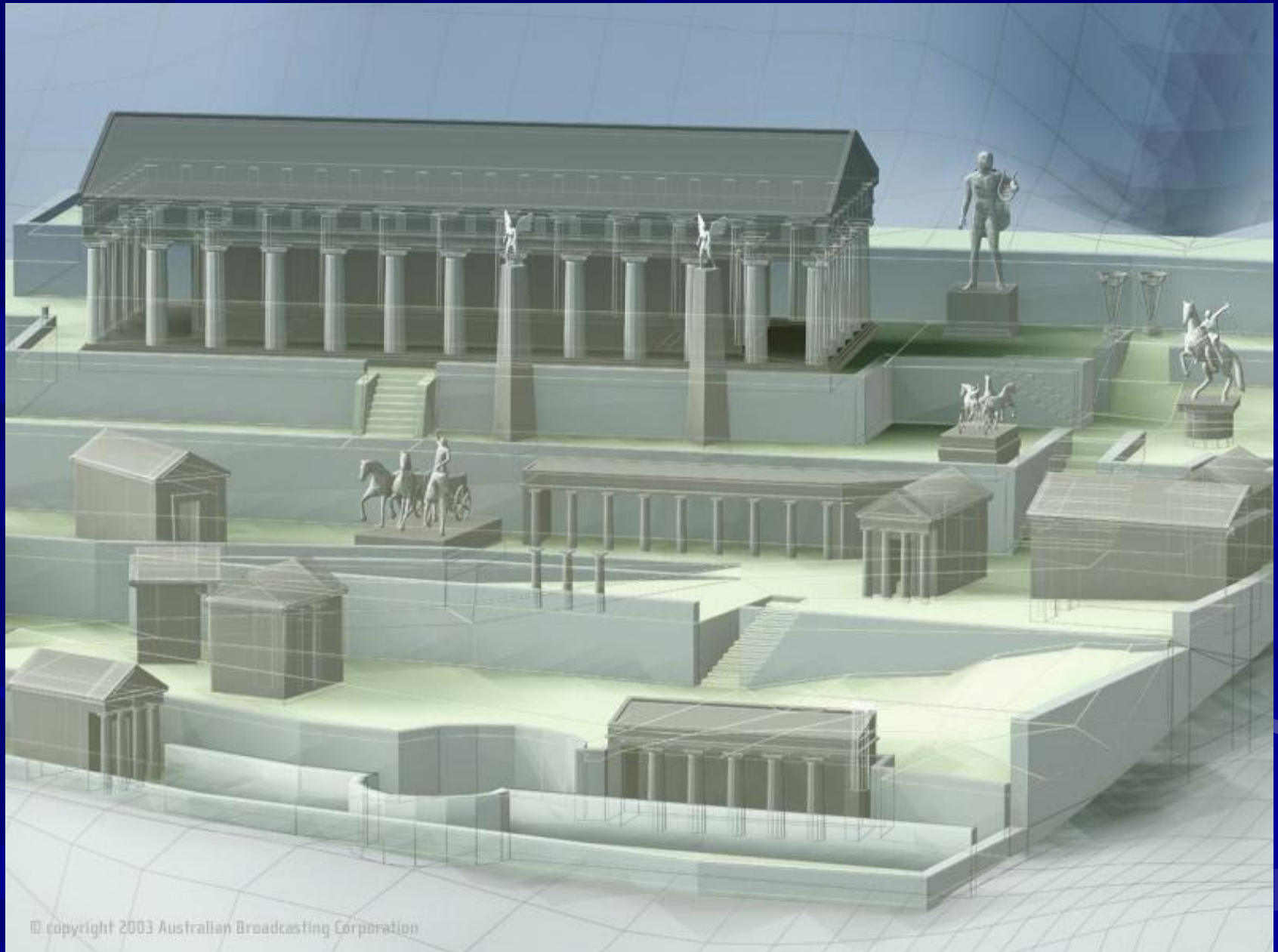

ORAAKLID

- Olid spetsiaalsed templid, kus jumalatele sai nõu küsida- oraakel
- Kuulsaim oli Delfi, kus ennustas preestritar püütia

Delfi rekonstruksioon

Püütia

SPORDIVÕISTLUSED, TEATER

SPORDIVÕISTLUSED

- Sport oli aristokraatide lemmiktegevus
- Musklis keha hinnati sama kõrgelt kui mõistust
- Sporditi alasti gymnasionis (alastioleku koht)- spordiväljak puhkeruumidega
- Seal hakati ka loenguid pidama

OLÜMPIAMÄNGUD

- Toimusid iga 4 a tagant Zeusi pühapaigas Olümpias
- Osalesid vaid hellenitest mehed
- Esimene ala oli staadionijooks- 192m
- Hiljem tulid pikad jooksudistantsid, maadlus, rusikavõitlus, viievõistlus, kaarikute võidusõit jne
- Mängude ajal kehtis rahu, mis keelas relvade kandmise

TEATER

- **Draama (kr. k. tegevus) kasvas välja Dionysosele pühendatud koorilauludest**
- **Etendused vabas õhus teatris- “vaatamise koht”**
- **Näitlejateks ainult mehed (3 ja koor)**
- **Komöödiad olid poliitilisest elust**
- **Tragöödia teemad mütoloogiast**

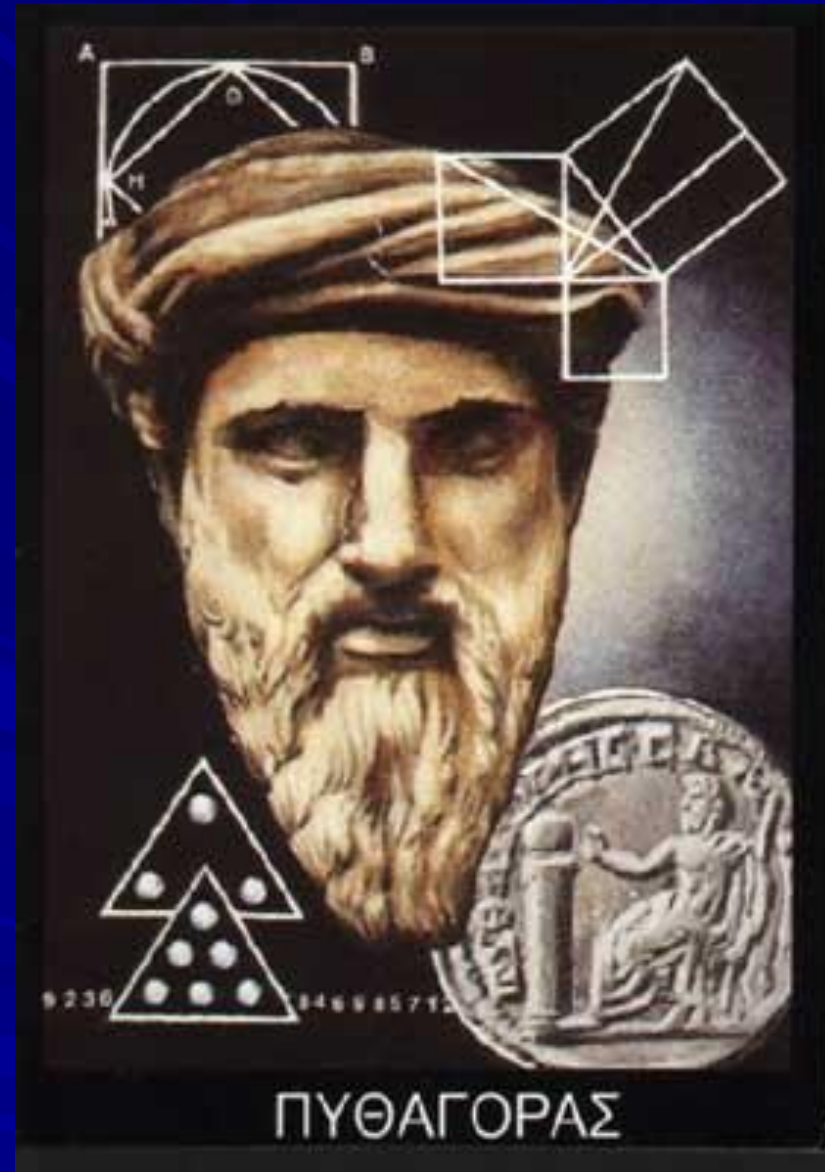
- **Kuulsaim
tragöödiakirjanik
Sophokles
("Kuningas
Oidipus")**

TEADUS

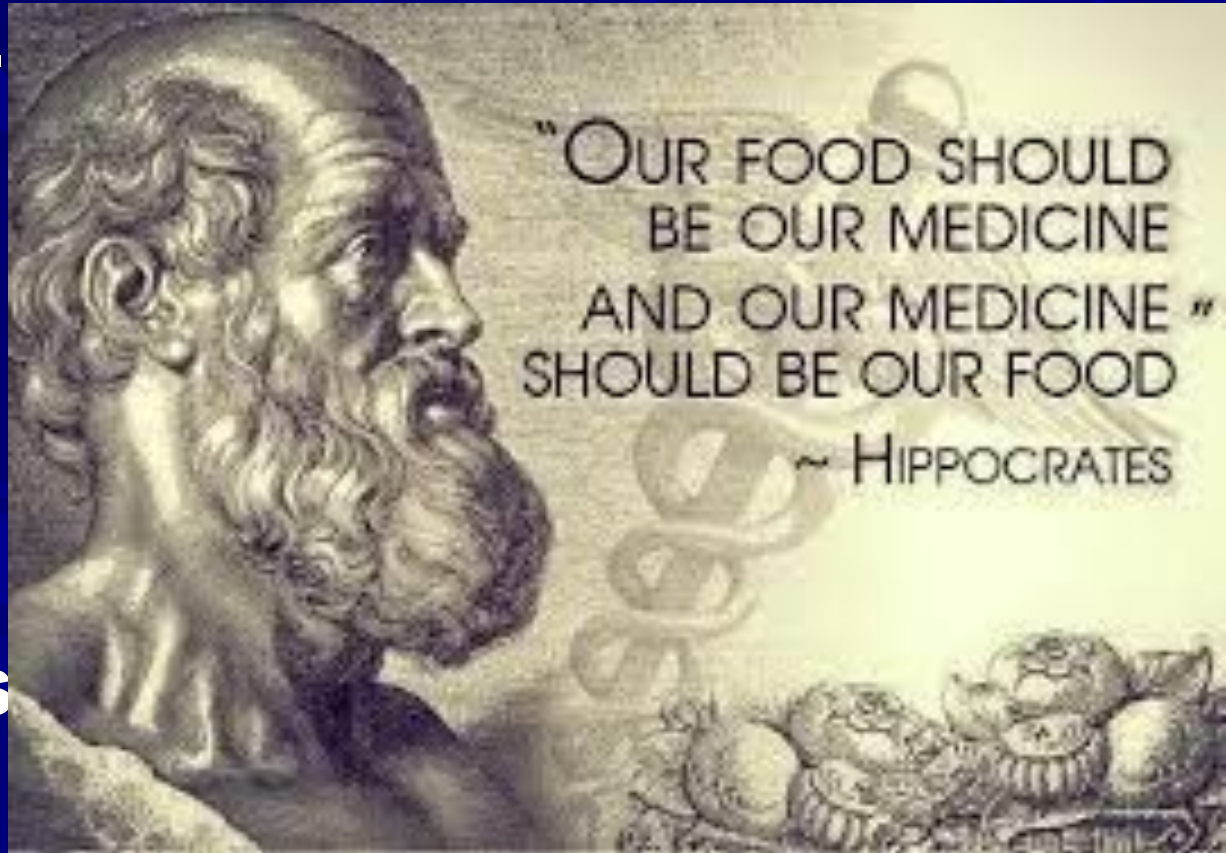
MATEMAATIKA

- Sõnastati teoreeme ja tõestati neid loogiliselt
- Kuulsaim matemaatik Pythagoras

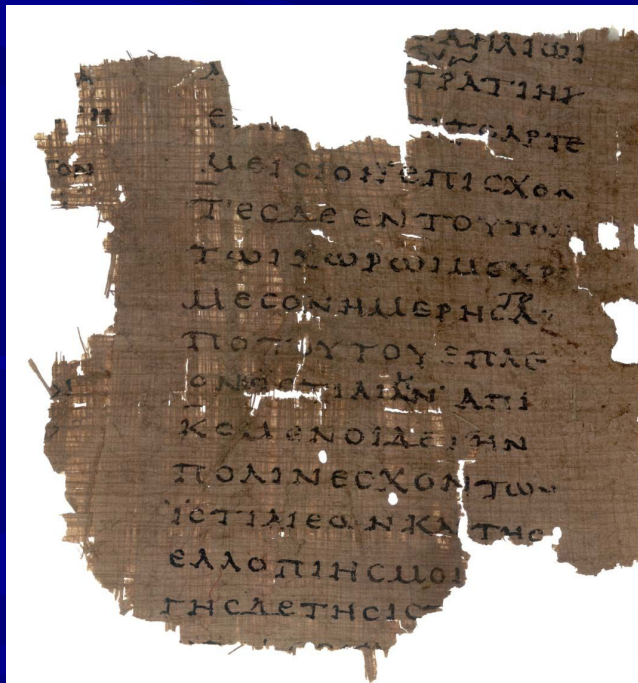
MEDITSIIN

- Meditsiinitead-
mised võttis
kokku raamat,
mille autoriks
peetakse
Hippokratest
- Haigusi püüdis
seletada
looduslike, mitte
jumalike
põhjustega

AJALOOKIRJUTUS

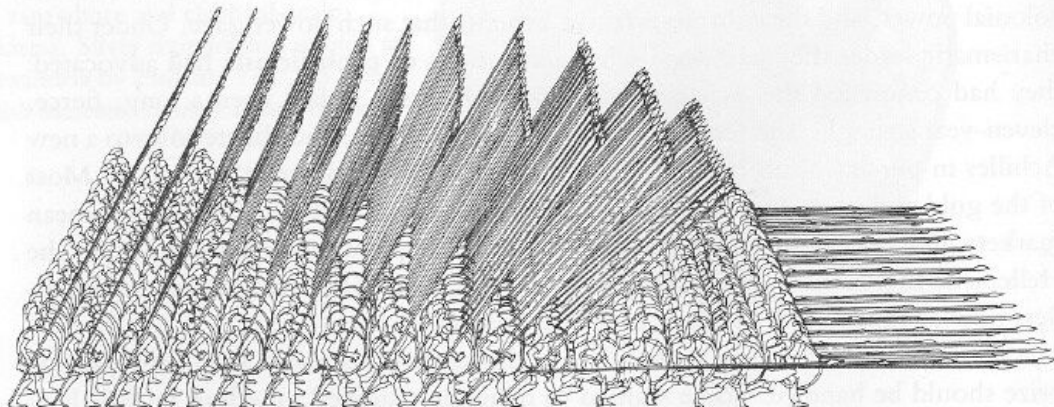
- Ajaloo sündmusi hakkas esimesena üles märkima Herodotos- teos Historia

HELLENISMIPERIOD

MAKEDOONIA TÕUS

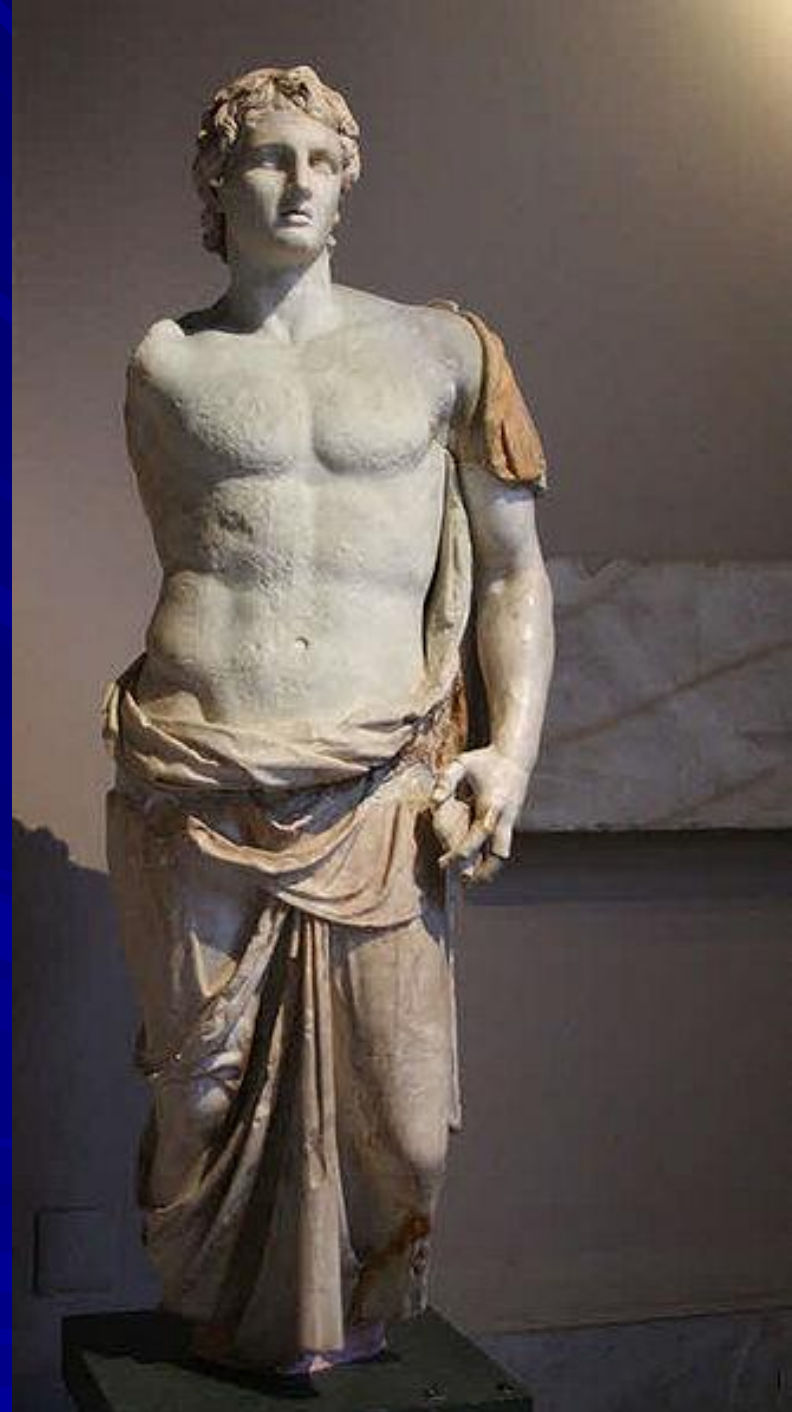
- Makedoonlased olid kreeklaste sugulased
- 4. saj eKr muutus kuningas Philippos II ajal Makedoonia sõjavägi võimsaimaks

- Makedoonia vastaseks oli Ateena, mis moodustas teiste riikidega liidu
- 338 eKr kaotas liiduvägi makedoonlastele ja Philippos II sai kreeklaste kuningaks

- Kui Philippos II tapeti, sai valitsejaks ta 20 a-ne poeg Aleksander
- Aleksander Suur vallutas Väike-Aasia, Süüria, Palestiina, Egiptuse, Mesopotaamia ning likvideeris Pärsia impeeriumi
- Katse Indiat vallutada ebaõnnestus

Aleksander Suure impeerium

- Aleksandri varajasele surmale järgnesid tülid väepealikute vahel
- Sõdade tagajärjel lagunes impeerium kolmeks:
 1. Egiptus
 2. Makedoonia
 3. Seleukiidide riik (Süüria)
 - Ajavahemikku Aleksander Suure vallutustest Rooma võimuni (27. a eKr) nim hellenismiperioodiks

HELLENISTLIK KULTUUR

- Valitsejad toetasid kultuuri
- Egiptusesse rajatud Aleksandria linnast sai kultuurikeskus
- Sinna loodud Museionis tegutsesid poeedid ja teadlased, seal asus suurim raamatukogu

Aleksandria tule torn

Tule torn sai oma nime Pharose saarelt, kuhu ta ehitati. Paljudes keeltes tähendab sõna "pharos" tänapäevani "tule torni". 122 meetri kõrgust tule torni võisid merel seilavad laevad näha paljude miilide kauguselt

HELLENISTLIK TEADUS

- Archimedes- kehade veeväljasurve seadus
- Astronoomidele oli selge, et Maa on kerakujuline
- Aristarchos esitas esimesena heliotsentrilise e päikesekeskse maailmapildi

